

Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU25

Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2023

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena och lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

I betänkandet finns tre reservationer (V, MP) och ett särskilt yttrande (V).

Behandlade förslag

Skrivelse 2024/25:64 Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2023.

Fyra yrkanden i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet4

Utskottets överväganden.....5

 Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 20235

Reservationer15

 1. Utformningen av den årliga redovisningen, punkt 1 (V, MP)15

 2. En samlad översyn av hemliga tvångsmedel, punkt 2 (V, MP).....15

 3. Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn, punkt 3 (V, MP) ...16

Särskilt yttrande.....17

 Skrivelsen, punkt 4 (V).....17

Bilaga

Förteckning över behandlade förslag.....18

 Skrivelsen.....18

 Följdmotionen18

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Utformningen av den årliga redovisningen

Riksdagen avslår motion

2024/25:3304 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkandena 1 och 3.

Reservation 1 (V, MP)

2. En samlad översyn av hemliga tvångsmedel

Riksdagen avslår motion

2024/25:3304 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 2.

Reservation 2 (V, MP)

3. Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn

Riksdagen avslår motion

2024/25:3304 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 4.

Reservation 3 (V, MP)

4. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2024/25:64 till handlingarna.

Stockholm den 8 maj 2025

På justitieutskottets vägnar

Henrik Vinge

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Henrik Vinge (SD), Teresa Carvalho (S), Mikael Damsgaard (M), Pontus Andersson Garpvall (SD), Petter Löberg (S), Charlotte Nordström (M), Anna Wallentheim (S), Adam Marttinen (SD), Mattias Vepsä (S), Gudrun Nordborg (V), Torsten Elofsson (KD), Ulrika Liljeberg (C), Katja Nyberg (SD), Martin Melin (L), Sanna Backeskog (S), Ludvig Ceimertz (M) och Rebecka Le Moine (MP).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse 2024/25:64 Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2023.

En motion med fyra yrkanden har väckts med anledning av skrivelsen. Förslagen i motionen finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2023

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om utformningen av den årliga redovisningen, om en samlad översyn av hemliga tvångsmedel och om Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn samt lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Jämför reservation 1 (V, MP), 2 (V, MP) och 3 (V, MP) samt det särskilda yttrandet (V).

Bakgrund

I enlighet med riksdagens önskemål har regeringen sedan 1983 årligen redovisat hur reglerna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (tidigare hemlig teleavlyssning) har tillämpats under det gångna året (bet. 1981/82:JuU54, rskr. 1981/82:298). Redovisningen har därefter utökats till att gälla även användningen av andra hemliga tvångsmedel. Den omfattar i dag också hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning vid förundersökning i brottmål liksom vid tillämpningen av lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen). Redovisningen omfattar dessutom en redogörelse för inhämtning av uppgifter enligt lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen). Redovisningen innefattar även användningen av dessa tvångsmedel i Säkerhetspolisens verksamhet.

Enligt förordningen (2015:743) med instruktion för Åklagarmyndigheten ska myndigheten senast den 31 maj varje år redovisa uppgifter till regeringen om tillämpningen av bestämmelserna om vissa hemliga tvångsmedel enligt närmare anvisningar från regeringen. När det gäller uppgifter om vilken tid en person varit föremål för avlyssning eller övervakning och vilken nytta ett tvångsmedel har haft ska redovisningen avse de förundersökningar som lagts ned eller där beslut i åtalsfrågan fattats under det föregående året och omfatta hela den tid som tvångsmedlet gällt. Redovisningen ska även omfatta interimistiska tillstånd från åklagare och hur domstol sedan beslutat i dessa fall, samt användningen av det förenklade förfarandet vid vissa beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Uppdraget innefattar också en skyldighet att redovisa Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel på ett visst sätt.

Skrivelsen

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för användningen av hemliga tvångsmedel under 2023. Redogörelsen bygger på de uppgifter som lämnats till regeringen av Åklagarmyndigheten i samverkan med Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Tullverket och Säkerhetspolisen.

Regeringens bedömning

Utgångspunkter vid användning av hemliga tvångsmedel

Regeringen framhåller att det är av grundläggande betydelse i en rättsstat att rätten till skydd för privat- och familjeliv respekteras. För en effektiv brottsbekämpning är det samtidigt nödvändigt att det finns tillräckliga befogenheter för de brottsbekämpande myndigheterna att i vissa väl avgränsade fall kunna använda hemliga tvångsmedel som ett yttersta hjälpmedel. Vidare är det en självklar utgångspunkt att bestämmelserna om tvångsmedel och deras tillämpning måste leva upp till högt ställda rättssäkerhetskrav. Det integritetsintrång som hemliga tvångsmedel medför kan accepteras om behovet och nyttan av de hemliga tvångsmedlen är tillräckligt stora. Nya åtgärder som sammantaget kan innebära en ökad risk för den personliga integriteten kan samtidigt bidra till bättre möjligheter för de brottsbekämpande myndigheterna att förhindra, utreda och lagföra allvarlig brottslighet. Regeringen understryker att detta i sig medför en ökad rättstrygghet för enskilda.

Vid avvägningen mellan enskildas rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv och samhällets intresse av en effektiv brottsbekämpning är det betydelsefullt att med tillräckligt god precision kunna bedöma vilka resultat som användningen av hemliga tvångsmedel har lett till.

Nyttan av de hemliga tvångsmedlen

För att tvångsmedlens legitimitet varaktigt ska kunna upprätthållas i samhället är det, vid sidan av en noggrann proportionalitetsbedömning, angeläget att i största möjliga mån redovisa vilken betydelse – nytta – tillämpningen av tvångsmedlen har i den brottsbekämpande verksamheten.

I en brottsutredning förekommer det ofta att flera telefonnummer avlyssnas eller övervakas med stöd av flera tillstånd som gäller en och samma person. Det förekommer att ett tillstånd i princip enbart leder fram till att ett nytt telefonnummer behöver avlyssnas eller övervakas. Även på andra sätt samverkar resultaten av olika tillstånd och olika hemliga tvångsmedel med varandra på ett sätt som gör att det är svårt att avgöra vilket tillstånd som gett den slutliga nyttan. Mot denna bakgrund anser regeringen att det varken är ändamålsenligt eller lämpligt att slå fast vilka resultat som ska nås när hemliga tvångsmedel används i enskilda brottsutredningar, eller att i förväg bestämma att en viss procentandel av samtliga fall där hemliga tvångsmedel används ska leda till vissa förväntade resultat.

Regeringen anför att myndigheterna i redovisningen för 2023, i likhet med redovisningen för föregående år, har redogjort för några av de olika åtgärder

som följt av tvångsmedelsanvändningen. Syftet har varit att så objektivt som möjligt kunna bedöma nyttan av olika tvångsåtgärder. Myndigheterna har redovisat bl.a. om de inhämtade uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte, till ett annat tvångsmedel, till att effektiv spaning har kunnat genomföras, till att den misstänkte har kunnat avföras från utredningen eller till att den misstänkte har kunnat åtalas. Dessutom har myndigheterna redovisat i vilken utsträckning uppgifter från tvångsmedlet har utgjort underlag i en förhörssituation eller använts som överskottsinformation samt om uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte.

Av myndigheternas redovisning framgår det att användningen av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, efter att ha ökat under 2018–2020, minskade under 2021. Under 2022 skedde en mindre ökning, men användningen var fortfarande lägre än något av åren 2018–2020. En sannolik förklaring till den minskade användningen under 2021 är att många utredningar har kunnat byggas på information som genom internationella samarbeten säkrats från de krypterade tjänsterna Encrochat, Sky ECC och Anom. Den ökade användningen av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation under 2023 talar i viss mån för att betydelsen av information från de krypterade tjänsterna avtagit och att de brottsbekämpande myndigheterna återgått till att använda de traditionella hemliga tvångsmedlen. Fördelningen av de olika formerna av nytta visar att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation under 2023, i likhet med tidigare år, främst har haft betydelse genom att uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras, att uppgifterna har använts som underlag vid förhör eller att misstankarna har stärkts mot den misstänkte.

I fråga om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ökade antalet tillstånd och antalet misstänkta personer som var föremål för tvångsmedlet under perioden 2018–2020, för att därefter minska under 2021 och 2022. Det var dock fråga om en marginell minskning från tidigare mycket höga nivåer. Under 2023 ökade både antalet tillstånd och antalet misstänkta personer jämfört med tidigare år, till de högsta antal som redovisats under de senaste tio åren. Den tydliga ökningen av antalet övervakade personer och beviljade tillstånd kan sannolikt förklaras av de många allvarliga våldsbrott som ägde rum under 2023, men delvis också av de ökade möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel som trädde i kraft under året.

Även när det gäller hemlig kameraövervakning ökade antalet tillstånd och antalet övervakade personer tydligt under 2023. Uppgifterna har, i likhet med föregående år, haft störst betydelse för att effektiv spaning har kunnat genomföras. Under 2023 har den procentuella nyttan för i princip alla parametrar minskat. Någon självklar förklaring till den minskade andelen nytta har inte identifierats. Regeringen konstaterar att det är för tidigt att dra några slutsatser av de lagändringar om hemlig kameraövervakning som trädde i kraft den 1 oktober 2023, eftersom nyttoredovisningen omfattar användningen av hemlig kameraövervakning i ärenden där förundersökningen har lagts ned eller beslut i åtalsfrågan fattats under 2023.

När det gäller nyttan av hemlig rumsavlyssning är det också svårt att dra några långtgående och generella slutsatser utifrån statistiken eftersom underlaget är begränsat, även om användningen av hemlig rumsavlyssning ökat under 2023. Enligt regeringen talar nyttoanalysen dock för att uppgifter från hemlig rumsavlyssning i stor utsträckning bidrar till att effektiv spaning genomförs.

Den 1 april 2020 trädde lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning i kraft. Av myndigheternas redovisning framgår att antalet personer som hemlig dataavläsning använts mot och antalet tillstånd har ökat årligen fram till 2023, då antalen gick ned något. Redovisningen visar också att hemlig dataavläsning har använts i större utsträckning än vad som uppskattades vid lagens införande. Uppskattningen var att hemlig dataavläsning, räknat i antalet verkställigheter, skulle vara mer jämförbart med hemlig rumsavlyssning än med de andra hemliga tvångsmedlen (prop. 2019/20:64 s. 81). Vid en jämförelse av nyttan av hemlig dataavläsning kan det konstateras att det förekommer relativt stora variationer beroende dels på typ av nytta, dels på vilken uppgiftstyp som jämförs. På ett generellt plan kan det dock sägas att nyttan av hemlig dataavläsning under 2023 ligger på samma nivåer som föregående år. En viss ökning kan noteras när det gäller parametern att uppgifterna har medfört att effektiv spaning har kunnat genomföras. Sammantaget talar både den ökande användningen sedan tvångsmedlet infördes och de exempel som myndigheterna redovisat för att åtgärden medför stor nytta i brottsbekämpningen och att den utgör ett viktigt utredningsverktyg för de brottsbekämpande myndigheterna.

När det gäller inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen har användningen – i likhet med föregående år – ökat markant. Orsaken till detta är sannolikt, enligt Polismyndigheten och Tullverket, det konfliktläge som råder inom den organiserade brottsligheten i Sverige. Det faktum att de beslut som avsett grovt eller synnerligen grovt vapenbrott eller mord har ökat under 2023 talar också för detta. Myndigheterna har också redovisat ett antal exempel för att beskriva nyttan av inhämtningen. Av dessa framgår bl.a. att inhämtade uppgifter om elektronisk kommunikation har varit till nytta för kartläggning och identifiering av aktörer och att uppgifterna har bidragit till att förundersökningar har kunnat inledas, liksom att personer – flera av dem unga – som fått uppdrag att utföra våldsdåd mot betalning eller agera skyttar har kunnat gripas eller omhändertas.

Genom ändringar i preventivlagen som trädde i kraft den 1 oktober 2023 kan preventiva tvångsmedel användas i betydligt fler fall än tidigare. Lagändringarna hade vid myndigheternas redovisning endast varit i kraft under ett kvartal. Under 2023 beslutade domstol om 106 tillstånd till preventiva tvångsmedel och 67 personer berördes av sådana tvångsmedel. Av de exempel som myndigheterna redovisat framgår att beslut enligt preventivlagen har bidragit till att Polismyndigheten kunnat vidta flera åtgärder som enligt myndigheten sannolikt förhindrat planerade våldsbrott.

Regeringen konstaterar att det av myndigheternas redovisning framgår att de hemliga tvångsmedlen fyller en mycket viktig funktion för det brottsutredande arbetet. Redovisningen visar också att de hemliga tvångsmedlen har inneburit en reell nytta.

Regeringens bedömning är sammanfattningsvis att myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel under 2023 har varit ett ändamålsenligt och nödvändigt instrument i brottsbekämpningen.

Motionen

Utformningen av den årliga redovisningen

I kommittémotion 2024/25:3304 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att ta fram statistik på hur många som underrättats om att de utsatts för hemliga tvångsmedel. Sådana uppgifter bör enligt motionärerna redovisas till riksdagen för att det ska vara möjligt att se hur vanligt det är att underrättelser inte lämnas på grund av sekretess.

I yrkande 3 i samma motion anförs att redovisningen av hur överskottsinformation används bör förtydligas.

En samlad översyn av hemliga tvångsmedel

I kommittémotion 2024/25:3304 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 2 efterfrågas en samlad översyn av användningen av hemliga tvångsmedel.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn

I kommittémotion 2024/25:3304 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om att utveckla och förbättra tillsynen av hur hemliga tvångsmedel används.

Underrättelser till enskilda

Den som är eller har varit misstänkt för brott ska underrättas om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som han eller hon har utsatts för (27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken och 28 § lagen om hemlig dataavläsning). Om avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation har avsett ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som innehas av någon annan än den misstänkte ska även innehavaren underrättas. Detsamma gäller hemlig dataavläsning som omfattar ett sådant avläsningsbart informationssystem som avses i lagen om hemlig dataavläsning och som innehas av någon annan än den misstänkte. Om hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller motsvarande hemlig dataavläsning har avsett eller riktats mot en plats som innehas av någon annan än den misstänkte och som allmänheten inte har tillträde till ska även innehavaren av platsen underrättas. En

underrättelse till innehavaren behöver inte lämnas om åtgärden har avsett den skäligen misstänkte och integritetsintrånget för innehavaren kan antas vara ringa.

En underrättelse ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutades. En underrättelse ska dock skjutas upp om sekretess enligt vissa bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) gäller för uppgiften. Om det på grund av sekretess eller risk för men för utredningen inte har kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år och sex månader från det att tvångsmedelsanvändningen avslutades ska frågan om underrättelse prövas slutligt. Om det vid den tidpunkten fortfarande finns risk för men för utredningen eller om sekretess gäller för de uppgifter som ska ingå i underrättelsen ska någon underrättelse inte lämnas. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska i dessa fall informeras. Underrättelseskyldigheten omfattar inte utredningar om sådan brottslighet som hör till Säkerhetspolisens verksamhetsområde, t.ex. brott mot Sveriges säkerhet, sabotage och terroristbrott. En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse. Undantag från underrättelseskyldigheten finns också när en person är avliden eller en juridisk person har upphört att existera.

Även den som varit utsatt för tvångsmedel enligt preventivlagen ska i vissa fall underrättas om tvångsmedelsanvändningen (16–18 §§ preventivlagen). Dessa regler gäller även när hemlig dataavläsning använts i motsvarande situationer (29 § lagen om hemlig dataavläsning).

Överskottsinformation

När tvångsmedel används kan det komma fram uppgifter som inte rör det brott som har legat till grund för tvångsmedelsbeslutet. Uppgifterna kan i stället ha betydelse för att utreda ett annat brott eller för att förhindra nya brott. Sedan den 1 oktober 2023 får åklagare, utan några begränsningar och efter iakttagande av proportionalitetsprincipen, besluta att uppgifter som har kommit fram vid användning av hemliga tvångsmedel enligt rättegångsbalken eller preventivlagen får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för åtgärden (27 kap. 23 a § rättegångsbalken och 12 § preventivlagen). Tidigare fick sådan överskottsinformation endast användas under vissa förutsättningar. Motsvarande ändring infördes den 1 september 2024 i inhämtningslagen och den 1 april 2025 i lagen om hemlig dataavläsning (6 § inhämtningslagen samt 28 och 29 §§ lagen om hemlig dataavläsning).

Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden är en myndighet under regeringen som bl.a. har till uppgift att utöva tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel och därmed sammanhängande verksamhet. Myndighetens verksamhet är reglerad i lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet och förordningen (2007:1141) med instruktion för Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden.

Nämnden ska utöva tillsyn genom inspektioner och andra undersökningar. Tillsynen avser ofta granskning av enskilda tvångsmedelsärenden hos de brottsbekämpande myndigheterna.

Delvis tillämpar nämnden en s.k. tematisk tillsynsmetod. Med tematisk tillsyn avses att granskningen sker mot bakgrund av vissa i förväg definierade frågeställningar. Tillsynen ska bl.a. syfta till att säkerställa att de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel varit författningssenlig. Nämnden får efter granskningen uttala sig om vad den kommit fram till och om vad som bör ändras i den granskade myndighetens verksamhet. Nämnden kan även uppmärksamma regeringen på behovet av förändringar i lag eller annan författning.

Nämnden är skyldig att på begäran av en enskild kontrollera om han eller hon har utsatts för hemliga tvångsmedel eller varit föremål för en viss typ av personuppgiftsbehandling och om användningen av tvångsmedel och därmed sammanhängande verksamhet eller behandlingen av personuppgifter har utförts i enlighet med lag eller annan författning. Nämnden ska underrätta den enskilde om att kontrollen har utförts.

Det finns bestämmelser om att nämnden i vissa fall ska underrättas om beslut om hemliga tvångsmedel (se bl.a. 5 § inhämtningslagen, 21 § lagen om hemlig dataavläsning, 6 b § preventivlagen och 14 b § andra stycket förundersökningskungörelsen [1947:948]). Vid sidan av den tematiska tillsynsmetoden utgår tillsynen ofta från dessa underrättelser utan någon i förväg bestämd frågeställning.

Pågående arbete

Regeringen gav den 20 februari 2025 en särskild utredare i uppdrag att göra en rättslig och systematisk översyn av reglerna om hemliga och preventiva tvångsmedel i syfte att åstadkomma en mer effektiv och tydlig reglering och att förbättra möjligheterna att använda tvångsmedlen i brottsbekämpningens olika faser (dir. 2025:12). Utredaren ska bl.a.

- utvärdera tillämpningen av de utökade möjligheterna att använda hemliga och preventiva tvångsmedel och kartlägga den nytta som dessa inneburit för brottsbekämpningen i stort

- ta ställning till om de under viss tid utökade möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel, vilka bl.a. innebär att hemlig avlyssning och övervakning kan användas för att förhindra särskilt allvarlig brottslighet inom kriminella nätverk, ska fortsätta att gälla utan tidsbegränsning
- göra en analys av den samlade regleringens konsekvenser för den personliga integriteten
- analysera behovet och nyttan av samt föreslå en möjlighet att störa och avbryta pågående brott eller brottslig verksamhet i cybermiljö, eller vidta andra jämförbara åtgärder i sådan miljö, i syfte att förbättra de brottsbekämpande myndigheternas samlade förmåga att ingripa mot sådan brottslighet
- lämna nödvändiga författningsförslag och vid behov förslag på andra åtgärder.

Inom ramen för uppdraget att göra en rättslig och systematisk översyn av regleringen anger regeringen några exempel på hur reglerna kan behöva ses över. Regeringen framhåller bl.a. att det kan finnas skäl att kartlägga hur dagens system med underrättelser till enskilda om hemliga och preventiva tvångsmedel fungerar i praktiken och överväga om den regleringen bör ändras, t.ex. på så sätt att endast Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska underrättas om tvångsmedelsanvändningen.

I ljuset av den senaste tidens reformer finns det enligt regeringen också ett behov av att se över utformningen av myndigheternas och regeringens årliga redovisning av användningen av hemliga och preventiva tvångsmedel. Utredaren ska därför även ta ställning till hur den årliga redovisningen av användningen av hemliga och preventiva tvångsmedel ska ske.

Uppdraget ska redovisas senast den 29 maj 2026.

Tidigare riksdagsbehandling

En motion om att ta fram statistik på hur många som underrättats om att de utsatts för hemliga tvångsmedel behandlades av utskottet i samband med beredningen av regeringens skrivelse Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2022 (skr. 2023/24:47). Utskottet uttalade bl.a. följande (bet. 2023/24:JuU9 s. 14):

Som framgår ovan har justitieministern anförts att det i nuläget inte pågår något arbete med att ändra de myndighetsuppdrag som styr vilket underlag som finns för regeringens skrivelse men att det kan finnas skäl att överväga vad skrivelsen ska innehålla allteftersom regelverken om hemliga tvångsmedel förändras. Utskottet förutsätter att regeringen fortsätter att följa frågan och ser därför inte något skäl för ett sådant tillkännagivande som motionärerna föreslår. Motionsyrkandet avstyrks.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2023/24:132).

I samband med beredningen av propositionen Hemlig dataavläsning mot allvarliga brott (prop. 2024/25:51) behandlade utskottet även motioner om en samlad översyn av lagstiftningen på området för hemliga tvångsmedel.

Utskottet beslutade under beredningen av ärendet att ge konstitutionsutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen och motionerna. Konstitutionsutskottet yttrade sig i frågan om behovet av en samlad översyn av regleringen av hemliga tvångsmedel (yttr. 2024/25:KU2y). I sitt ställningstagande delade justitieutskottet, liksom konstitutionsutskottet, Lagrådets och regeringens uppfattning att det är angeläget med en samlad översyn av lagstiftningen på området för hemliga tvångsmedel. Justitieutskottet konstaterade att regeringen avsåg att återkomma i frågan och såg mot den bakgrunden inte något behov av ett tillkännagivande till regeringen. Motionsyrkandena avstyrktes därmed, och riksdagen följde utskottets förslag (bet. 2024/25:JuU21 s. 23, rskr. 2024/25:149).

I samband med beredningen av propositionen Hemlig dataavläsning mot allvarliga brott (prop. 2024/25:51) behandlade utskottet även en motion om en förstärkning av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Av propositionen framgick bl.a. att regeringen i budgetpropositionen för 2025 hade föreslagit att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden skulle tillföras medel fr.o.m. 2025 med anledning av förslagen. Utskottet konstaterade att behovet av en effektiv tillsyn över användningen av hemliga tvångsmedel och ökade resurser till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden hade uppmärksamats av regeringen och att det därför saknades skäl för riksdagen att göra något tillkännagivande i frågan. Motionsyrkandet avstyrktes därmed, och riksdagen följde utskottets förslag (bet. 2024/25:JuU21 s. 23, rskr. 2024/25:149).

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser i likhet med regeringen att de hemliga tvångsmedlen fyller en mycket viktig funktion för det brottsutredande arbetet och att redovisningen visar att de hemliga tvångsmedlen har inneburit en reell nytta.

Utskottet noterar att regeringen nyligen har gett en särskild utredare i uppdrag att göra en rättslig och systematisk översyn av reglerna om hemliga och preventiva tvångsmedel. Utredaren ska bl.a. utvärdera tillämpningen av de utökade möjligheterna att använda hemliga och preventiva tvångsmedel och göra en analys av den samlade regleringens konsekvenser för den personliga integriteten. I kommittédirektiven anger regeringen även att det kan finnas skäl att kartlägga hur dagens system med underrättelser till enskilda om hemliga och preventiva tvångsmedel fungerar i praktiken och överväga om den regleringen bör ändras. Utredaren ska också se över utformningen av myndigheternas och regeringens årliga redovisning av användningen av hemliga och preventiva tvångsmedel och ta ställning till hur redovisningen ska ske. Utskottet anser att utredningens arbete inte bör föregripas och avstyrker därför motion 2024/25:3304 (MP) yrkandena 1 och 3 om utformningen av den årliga redovisningen.

Genom det ovan nämnda uppdraget får förslaget i motion 2024/25:3304 (MP) yrkande 2 om en samlad översyn av hemliga tvångsmedel anses vara tillgodosett. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning att det saknas skäl för riksdagen att ta något initiativ i fråga om Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn och avstyrker därför även motion 2024/25:3304 (MP) yrkande 4.

Avslutningsvis har utskottet inte några invändningar mot redovisningen av användningen av hemliga tvångsmedel utan föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Reservationer

1. Utformningen av den årliga redovisningen, punkt 1 (V, MP)

av Gudrun Nordborg (V) och Rebecka Le Moine (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3304 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkandena 1 och 3.

Ställningstagande

Befogenheterna för Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten att använda hemliga tvångsmedel har ökat, vilket riksdagens partier i hög utsträckning har varit eniga om. Det är dock angeläget att bibehålla ett fokus på rättssäkerheten. Den skrivelse som regeringen årligen överlämnar till riksdagen om användningen av hemliga tvångsmedel blir därför alltmer viktig. Vi menar att det finns skäl att utveckla skrivelsen och förbättra statistiken.

Det finns i dag statistik över hur många som på grund av sekretess inte underrättas om att de har varit föremål för hemliga tvångsmedel. Dessa uppgifter lämnas till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. En uppgift som inte finns med i regeringens skrivelse är hur många underrättelser Åklagarmyndigheten lämnar till personer som har varit föremål för hemliga tvångsmedel. Detta bör redovisas till riksdagen, inte minst för att det ska vara möjligt att se hur vanligt det är att underrättelser inte lämnas på grund av sekretess.

Vidare bör redovisningen av hur överskottsinformation används förtydligas.

2. En samlad översyn av hemliga tvångsmedel, punkt 2 (V, MP)

av Gudrun Nordborg (V) och Rebecka Le Moine (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2024/25:3304 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi noterar att regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av reglerna om hemliga och preventiva tvångsmedel. Vi vill dock understryka vikten av att utredningen leder fram till en rättssäker och tydlig reglering och att utredningen gör en noggrann analys av tvångsmedelsanvändningens konsekvenser för skyddet för den personliga integriteten. Regeringen bör också överväga en reglering kring användandet av överskotts-information.

3. Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn, punkt 3 (V, MP)

av Gudrun Nordborg (V) och Rebecka Le Moine (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2024/25:3304 av Rasmus Ling m.fl. (MP) yrkande 4.

Ställningstagande

Det är angeläget att tillsynen över användningen av hemliga tvångsmedel förstärks. Som en följd av att trösklarna för att använda hemliga tvångsmedel har sänkts, och att de nu också används i preventivt syfte, har arbetsbelastningen för Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ökat kraftigt de senaste åren. Vi anser att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden behöver förstärkas, såväl resursmässigt som befogenhetsmässigt, så att tvångsmedlen inte används på felaktiga grunder.

Särskilt yttrande

Skrivelsen, punkt 4 (V)

Gudrun Nordborg (V) anför:

I skrivelsen redogör regeringen för att myndigheterna anser att hemliga tvångsmedel är nödvändiga verktyg i den brottsutredande verksamheten. Det gäller inte minst mot bakgrund av antalet grova brott och den utbredda tystnadskulturen, dvs. oviljan hos vissa medborgare att samarbeta med de rättsvårdande myndigheterna. Antalet avslagsbeslut från domstol är litet och det är sällan domstolen upphäver ett interimistiskt beslut som fattats av åklagare. I skrivelsen anges att det talar för att hemliga tvångsmedel används med urskiljning och omsorg.

Jag delar bedömningen att de brottsbekämpande myndigheterna måste ha möjlighet att använda hemliga tvångsmedel för att kunna utreda och beivra brott. Detta gäller i synnerhet vid allvarlig brottslighet. Jag vill dock betona att förslag om ny lagstiftning om tvångsmedel och utökad användning av befintliga tvångsmedel, särskilt de hemliga tvångsmedlen, alltid måste vara väl underbyggda och ha analyserats utifrån nödvändighet, effektivitet och proportionalitet. Användningen av hemliga tvångsmedel, i synnerhet hemlig dataavläsning, måste vidare vara väl avgränsad och får inte vara slentrianmässig. En ökad övervakning av människor innebär inte automatiskt en minskad kriminalitet eller att fler brott klaras upp. Vidare innebär användningen av hemliga tvångsmedel stora risker för intrång i människors personliga integritet.

Såväl den nuvarande som den tidigare regeringen har på relativt kort tid tagit initiativ till både nya hemliga tvångsmedel och större möjligheter att använda befintliga tvångsmedel. Var för sig kan dessa ändringar tyckas rimliga eftersom de syftar till att bekämpa allvarlig brottslighet. Men den sammanlagda effekten av den utveckling som skett sedan början av 2000-talet har lett till att vi allt snabbare närmar oss ett övervakningssamhälle. Frågor om personlig integritet och mänskliga rättigheter får gång på gång stå tillbaka. Varje inskränkning har motiverats utifrån skenbart goda syften som effektivare brottsbekämpning och ett generellt ökat skydd för invånarna. Sammantaget framstår dock helheten av två decenniers skärpta lagar när det gäller t.ex. kamerabevakning, hemliga tvångsmedel, signalspaning, utlänningskontroll och åtgärder i syfte att hindra terrorism som illavarslande. Varje inskränkning som godtas tenderar att bereda väg för ännu fler och mer ingripande åtgärder. Argument i stil med att den som har rent samvete inte har något att frukta riskerar att bli urvattnade floskler ju fler inskränkningar av den personliga integriteten som accepteras. Konsekvenserna för samhällsklimatet och demokratin på lång sikt är oroande.

Sammantaget kommer jag att noga följa regeringens fortsatta arbete med frågorna och återkomma med förslag till åtgärder i andra sammanhang.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2024/25:64 Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2023.

Följdmotionen

2024/25:3304 av Rasmus Ling m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram statistik på hur många som underrättats om att de utsatts för hemliga tvångsmedel, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en samlad översyn och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förtydliga redovisningen av hur överskottsinformationen ser ut och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla och förbättra tillsynen av användandet av hemliga tvångsmedel och tillkännager detta för regeringen.